

– NACRT –

GENDER AKCIONI PLAN GRADA ZENICA
ZA PERIOD OD 2022. DO 2025. GODINE

Januar, 2022. godine

Grad Zenica

I. UVOD	3
II. PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA	5
PRAVNI OKVIR ZA IZRADU GENDER AKCIONOG PLANA GRADA ZENICE	7
III. RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U GRADU ZENICA	9
OSNOVNI PODACI	9
INSTITUCIONALNI MEHANIZAM ZA RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA GRADA ZENICA	9
RODNO-ODGOVORNA ANALIZA BUDŽETA GRADA ZENICA	10
STANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA U GRADU ZENICI	12
<i>Stanovništvo</i>	12
<i>Obrazovanje</i>	13
<i>Socijalna zaštita</i>	16
<i>Tržište rada</i>	17
<i>Nasilje nad ženama i nasilje u porodici</i>	22
<i>Javni život</i>	23
IV. STRUKTURA GENDER AKCIONOG PLANA GRADA ZENICA	26
V. CILJEVI I AKTIVNOSTI GENDER AKCIONOG PLANA GRADA ZENICA ZA PERIOD 2022. – 2025. GODINE	27
VI. MONITORING I EVALUACIJA GENDER AKCIONOG PLANA GRADA ZENICA	33
OSNOVNI POJMOVI I DEFINICIJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA	34
OBRAZLOŽENJE	36

I. UVOD

Gender akcioni plan (GAP) Grada Zenica je strateško-planski dokument grada koji svojom implementacijom treba da potiče budući rast i razvoj zajednice, te unaprijedi ravnopravnost spolova u zajednici. Uvođenje principa ravnopravnosti spolova u razvojne politike, strategije, projekte i programe je od posebnog značaja na lokalnom nivou, jer je lokalni nivo vlasti najneposredniji i najbliži građanima i građankama.

Ravnopravnost spolova predstavlja jednaka prava i slobode, potrebe, te vidljivost i zastupljenost žena i muškaraca u svim područjima javnog i privatnog života. Postizanje ravnopravnosti spolova je ključno za zaštitu fundamentalnih ljudskih prava, razvijanje demokratskog društva, poštivanje vladavine prava, te ekonomski rast i konkurentnost. Iako je vidljiv napredak Bosne i Hercegovine u oblasti ravnopravnosti spolova razlike su prisutne u mnogim područjima.

Gender akcioni plan Grada Zenica se odnosi na period od 2022. do 2025. godine i usklađen je sa odgovarajućim strateškim dokumentima i politikama koje se odnose na tematiku rodne ravnopravnosti i lokalnog razvoja, i to sa Zakonom o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine, Gender akcionim planom Bosne i Hercegovine (2018.-2022.), kao i sa drugim strategijama na državnom, entitetskom, kantonalnom i lokalnom nivou.

Prema Zakonu o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini obaveza svakog nivoa vlasti se sastoji od sljedećih segmenata:

- a) analize stanja spolova u određenoj oblasti;
- b) implementacije donesenih državnih politika kroz akcione planove za ravnopravnost spolova;
- c) mjera za otklanjanje uočene neravnopravnosti spolova u određenoj oblasti.

Gender akcioni planovi na nivou jedinica lokalne samouprave su stoga najefikasniji način provođenja ove obaveze.

U skladu sa Statutom Grada Zenica utvrđeno je da:

„U obavljanju poslova iz svoje nadležnosti Grad će poštovati temeljna prava i slobode građana i konstitutivnih naroda: Bošnjaka, Hrvata i Srba zajedno sa ostalim, te će osigurati u najvećoj mogućoj mjeri njihovu zastupljenost u skladu sa članom IX 11. a. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine.

Grad će osigurati jednaka prava i zalagati se za jednake životne uslove svih svojih građana, uvažavajući nacionalni, vjerski, kulturni i spolni identitet.“

Etičkim kodeksom za zaposlenike Gradske uprave Zenica, u članu 9. propisano je:

„Zaposlenik postupa jednako prema svim građanima, bez diskriminacije ili povlašćivanja po osnovi boje kože, spola, starosti, nacionalnosti, etničke ili socijalne pripadnosti, jezičnog i rasnog porijekla, političkih, vjerskih i drugih uvjerenja, invalidnosti, obrazovanja, socijalnog položaja, bračnog ili porodičnog statusa, ili po bilo kojoj drugoj osnovi.

Zaposlenik postupa s posebnom pažnjom prema osobama s invaliditetom i drugim osobama s posebnim potrebama.“

Na osnovu toga, Komisija za ravnopravnost spolova Grada Zenica inicirala je izradu Gender akcionog plana kao strateškog dokumenta za dosljedno provođenje statutarnih obaveza jer se njime osigurava koordinirano i usmjereno djelovanje kako gradskih službi tako i gradskog Vijeća.

Metodologija izrade Gender akcionog plana Grada Zenica bazirana je na pristupu Evropske povelja za ravnopravnost žena i muškaraca na lokalnom nivou kao i Priručniku za ostvarivanje ravnopravnosti spolova na lokalnom nivou koji je izdao Gender Centar Vlade FBiH. Evropska povelja o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou predviđa da će njene potpisnice, u skladu sa svojim nadležnostima "priznati, poštovati i primjenjivati relevantna prava i principe ravnopravnosti između žena i muškaraca i boriti se protiv nepovoljnog položaja i diskriminacije na osnovu spola" (Član 8.) Povelja priznaje jednako pravo žena i muškaraca da učestvuju u političkom i građanskom životu (Član 2. i 3.), kao i pravo žena da se njihova pitanja rješavaju ravnopravno, nepristrasno, pravedno i u prihvatljivom roku (Član 3.), te obavezuje potpisnice da provode niz koraka kojima će omogućiti ostvarivanje ovih prava u praksi.

II. Pravni i institucionalni okvir za ravnopravnost spolova

Ustav BiH garantira visok stepen međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda jer sadrži 15 najvažnijih instrumenata za zaštitu ljudskih prava, među kojima je i Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) čime se BiH obavezuje da primjeni najviše međunarodno priznate standarde ljudskih prava.

Ujedinjene nacije (UN) kao i države članice UN imaju, u skladu s Poveljom UN, obavezu da promoviraju prava čovjeka, dostojanstvo i vrijednost čovjekove ličnosti bez ikakve diskriminacije, što uključuje i zabranu diskriminacije na osnovi spola. Države članice su obavezne poštovati i promovirati ljudska prava i slobode kao osnove ekonomskog razvoja, mira i međunarodne sigurnosti. Nastavljajući pravnu tradiciju bivše Jugoslavije, ove obaveze je preuzela Bosna i Hercegovina kao članica UN od 22. maja 1992. godine. Na nivou Ujedinjenih nacija najvažniji dokumenti iz oblasti ravnopravnosti spolova je – CEDAW.

Ravnopravnost spolova je osnovno pravo, zajednička vrijednost cijele Evropske unije, i predstavlja neophodan uslov za postizanje ciljeva Evropske unije koji se tiču razvoja, zapošljavanja i socijalne kohezije. Princip ravnopravnosti polova i jednakog tretmana i jednakih mogućnosti za žene i muškarce je jedan od osnovnih pravnih principa Evropske unije, sadržan u osnivačkom ugovoru, kao i u mnogim direktivama, koje su transpozicijom inkorporisane u unutrašnje zakonodavstvo država članica.

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH¹ (ZoRS BiH) donešen je 2003. u BiH, a izmijenjen i dopunjen 2009., čime su pravni standardi ravnopravnost spolova utvrđeni Konvencijom o ukidanju svih oblika diskriminacije žena postali sastavni dio pravnog sistema BiH. Zakon je najvažniji instrument za razvijanje svijesti o pitanjima ravnopravnosti spolova i uvođenje principa ravnopravnosti spolova u javne politike i propise. Ovaj zakon uređuje, promovira i štiti ravnopravnost spolova i zabranjuje diskriminaciju, te jamči jednake mogućnosti svim građanima/kama, kako u javnoj tako i u privatnoj sferi života. Ciljevi Zakona u pogledu zabrane diskriminacije i osiguranja ravnopravnosti spolova su prikazani shematski ispod.

Pored toga, Zakon obavezuje sva državna tijela, na svim nivoima organizacije vlasti, i tijela lokalne samouprave, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke stranke, pravna lica s javnim ovlaštenjima, pravna lica koja su u vlasništvu ili pod kontrolom države, entiteta, kantona,

¹ Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH" br. 32/10)

grada ili općine ili nad čijim radom javni organ vrši kontrolu, da osiguraju i promoviraju ravnopravnu zastupljenost spolova u upravljanju, procesu odlučivanja i predstavljanju.

Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH je utvrđeno postojanje i obaveza uspostavljanja institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova. Ovo je izuzetno bitna pravna garancija, jer osigurava pravnu sigurnost institucija za ravnopravnost spolova. U skladu sa ZoRS BiH, ključni institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova su Agencija za ravnopravnost spolova BiH Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH i, na entitetskom nivou, Gender Centar Federacije BiH i Gender centar - Centar za jednakost i ravnopravnost spolova Vlade Republike Srpske.

Agencija i entitetski gender centri su ključne institucije za kreiranje sveobuhvatnog, sistemskog i koordiniranog pristupa provođenju ZoRS-a. Agencija i gender centri također zaprimaju i obrađuju molbe, žalbe i predstavke osoba i grupa osoba u kojima se ukazuje na povrede nekog prava iz ZoRS BiH u skladu sa Jedinstvenim pravilima za primanje i obrađivanje molbi, žalbi i predavki osoba i grupa osoba („Službeni glasnik BiH“ broj 72/11). Agencija i gender centri pružaju stručnu podršku drugim institucijama u procesu provođenja obaveza iz ZoRS-a.

Mreža institucionalnih mehanizama za gender pitanja u BiH obuhvata i zakonodavnu i izvršnu vlast na svim nivoima vlasti. Komisija za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Parlamentarne skupštine BiH, komisije za ravnopravnost spolova Doma naroda i Zastupničkog doma Parlamenta Federacije BiH, te Odbor jednakih mogućnosti Narodne skupštine Republike Srpske su aktivne i održavaju redovne sjednice, uključujući i tematske sjednice.

Osnovane su komisije za ravnopravnost spolova kantonalnih skupština u Federaciji BiH, a na lokalnom nivou djeluju komisije u okviru općinskih vijeća/skupština opština u skoro svim općinama u BiH. Oko 30% lokalnih zajednica u Bosni i Hercegovini je razvilo i/ili usvojilo i implementiralo lokalne akcione planove za ravnopravnost spolova.

Kako bi se osigurala dosljedna implementacija Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH 2006. godine usvojen je prvi Gender akcioni plan u BiH (GAP BiH) („Službeni glasnik BiH, broj 41/09) za period 2006 -2011, kao prvi strateški dokument za uvođenje principa ravnopravnosti spolova u sve oblasti javnog i privatnog života. Drugi GAP BiH usvojen je 2013. godine („Službeni glasnik BiH“, broj 98/13) za period 2013 -2017. Ovaj strateški dokument sadrži strateške ciljeve, koji definišu prioritetne oblasti djelovanja, te programe i mjere za ostvarivanje tih ciljeva.

Cilj GAP BiH je da usmjeri resorna ministarstva i druge institucije u radu na uključivanju principa ravnopravnosti spolova u skladu sa članom 24. Zakona o ravnopravnosti spolova BiH, koji propisuje obaveze nadležnih institucija na svim nivoima vlasti u BiH. Na osnovu GAP BiH-a, institucije BiH donose godišnje operativne planove koji omogućavaju sistemsko i koordinirano djelovanje u procesu uvođenja principa ravnopravnosti spolova u institucijama.

Pored GAP BiH, doneseni su i sprovode se i druge, sektorske, javne politike i strategije na nivou države i entiteta, koje doprinose uvođenju principa ravnopravnosti spolova u specifične prioritetne oblasti (nasilje na osnovu spola, rod i sigurnost, unapređenje položaja žena na selu, rodno odgovorno budžetiranje). Na nivou države usvojen je drugi po redu Akcioni plan za implementaciju Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1325 „Žene, mir i sigurnost“ u BiH za period 2014- 2017 („Službeni glasnik BiH“, 89/14), kao i Okvirna Strategija za provedbu Konvencije Vijeća Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici za period 2015-

2018 godine („Službeni glasnik BiH“, broj 75/15).

Pravni okvir za izradu Gender akcionog plana Grada Zenice

Uzimajući u obzir strukturu i ustavom određenu podjelu nadležnosti između različitih nivoa vlasti u BiH donošenjem Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, Bosna i Hercegovina se odlučila da osigura mrežu institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova na svim nivoima vlasti te je utvrđena obaveza svih nivoa vlasti da aktivno djeluju za ravnopravnost spolova i otklanjanje diskriminacije na osnovu spola. Ova obaveza je utvrđena u članu 24. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH koji glasi:

Član 24.

- (1) Organi vlasti na državnom i entitetskom nivou, kantonalni organi i organi jedinica lokalne samouprave, pravne osobe sa javnim ovlaštenjima, pravne osobe u većinskom vlasništvu države, u okviru svojih nadležnosti, dužni su poduzeti sve odgovarajuće i potrebne mjere radi provođenja odredbi propisanih ovim Zakonom i Gender akcionim planom Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na:
  - a) donošenje programa mjera radi postizanja ravnopravnosti spolova u svim oblastima i na svim nivoima vlasti;
  - b) donošenje novih ili izmjenu i dopunu postojećih zakona i drugih propisa radi usklađivanja sa odredbama ovog Zakona i međunarodnim standardima za ravnopravnost spolova;
  - c) provođenje aktivnosti i mjera Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine kroz redovne programe rada uz osiguranje budžetskih sredstava;
  - d) osiguranje prikupljanja, vođenja, analize i prikazivanja statističkih podataka razvrstanih po spolu;*
- (2) Sastavni dio programa mjera radi postizanja ravnopravnosti spolova u svim oblastima uključuje, ali se ne ograničava na:
  - a) analizu stanja spolova u određenoj oblasti;
  - b) implementaciju donesenih državnih politika kroz akcione planove za ravnopravnost spolova;
  - c) mjere za otklanjanje uočene neravnopravnosti spolova u određenoj oblasti.*
- (3) Nadležni zakonodavni, izvršni i organi uprave svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini obavezni su osnovati odgovarajuće institucionalne mehanizme za ravnopravnost spolova koji će provoditi Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, koordinirati realizaciju programskih ciljeva iz Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine i osigurati provođenje međunarodnih standarda u oblasti ravnopravnosti spolova.*
- (4) Nadležni državni, entitetski i kantonalni organi vlasti, kao i organi jedinica lokalne samouprave dužni su sve propise i druge akte iz svoje nadležnosti prije upućivanja u zakonsku proceduru dostaviti na mišljenje institucionalnim mehanizmima za ravnopravnost spolova radi usaglašavanja sa odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini.*

Upravo je ovaj član Zakona o ravnopravnosti spolova osnovni pravni osnov za donošenje Gender akcionog plana Grada Zenice budući da se donošenjem ovog akcionog plana osigurava dosljedna primjena ovog Zakona, ali i drugih obaveza općine/grada u pogledu ravnopravnosti spolova. To je također slučaj i sa Gender akcionim planom Bosne i Hercegovine koji prepoznaje značaj djelovanja i ulogu lokalnih vlasti kada je u pitanju postizanje ravnopravnosti spolova. Kao nosioci odgovornosti a u skladu s nadležnostima lokalnih vlasti tijela jedinica lokalne samouprave su prepoznati u strateškom cilju 1. zajedno sa tijelima odnosno institucijama kantona, Federacije BiH kao i institucija BiH.

Ovaj strateški cilj je izuzetno važan za kreiranje svih aktivnosti lokalnih zajednica jer prepoznaje ključne prioritete u oblasti ravnopravnosti spolova kao i ciljeve koji bi se trebali postići do kraja provođenja Gender akcionog plana BiH. Na taj način dat je prioritetni okvir djelovanja i lokalnih zajednica i ovi prioriteti bi trebali biti osnov svih programa mjera koje se donose na lokalnom nivou.

III. Ravnopravnost spolova u Gradu Zenica

Za potrebe analize stanja ravnopravnosti spolova u Gradu Zenici izvršeno je prikupljanje i analiza dostupnih informacija i podataka što predstavlja i prvi korak u smislu člana 24. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH.

Analiza stanja ravnopravnosti spolova je sagledana iz ugla ravnopravnosti spolova što omogućava utvrđivanje oblasti u kojima eventualno postoji diskriminacija ili nejednakosti u pristupu pravima, koristima i resursima između žena i muškaraca, djevojčica i dječaka po pojedinim oblastima. Pored toga ovaj pristup omogućuje da se istraže uzroci takvog stanja kao i da ukaže na to kako se oni mogu promijeniti jer daje osnovu na kojoj će se temeljiti akcioni plan.

Za potrebe ove analize prikupljeni su sljedeći podaci:

1. statistički podaci od strane Zavoda za statistiku,
2. administrativni podaci od strane gradskih organa i službi,
3. urađena je analiza ključnih propisa i dokumenata Grada;
4. korištena su i druga istraživanja i studije te stručna mišljenja.

Ovaj pristup je omogućio:

1. da ukaže na prioritete i ključne ciljeve koje je potrebno ostvariti i
2. da omogući utvrđivanje trenutnog stanja (ne)ravnopravnosti spolova kao i da utvrdi način na koji će se promjene mjeriti.

Osnovni podaci

Grad Zenica je administrativni i ekonomski centar Zeničko-dobojskog kantona, smješten u kotlini rijeke Bosne sa 83 naseljena mjesta i udaljen od Sarajeva 70 kilometara, sjeverno, dolinom rijeke Bosne. Prostire se na 558,5 km² i, prema dostupnim podacima, stanje 30.6.2020. godine, u Zenici živi 109.093 stanovnika od čega je 53.923 muškaraca i 55.170 žena.

Na temelju indikatora koje prikuplja Federalni zavod za programiranje razvoja za 2020. godinu, vidimo da je Grad Zenica pripada grupi III prema nivou razvijenosti Federacije BiH po JLS u 2020. Ukupan broj registriranih poslovnih subjekata na području Grada je 5 854, a analiza registriranih pravnih lica po standardnoj klasifikaciji djelatnosti ukazuje na to da se većina ekonomske aktivnosti na području Grada Zenica odvija u sektoru usluga i javnom sektoru. Najveći broj obrta je registriran u uslužnim djelatnostima i to trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala, ostalih uslužnih djelatnosti, peradiivačka industrija, djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo).²

Institucionalni mehanizam za ravnopravnosti spolova Grada Zenica

---

² Federalni zavod za statistiku, Zeničko-dobojski kanton u brojkama, 2021.

U skladu sa svojom nadležnostima, Komisija za ravnopravnost spolova, predstavlja institucionalni mehanizam za ravnopravnost spolova Gradskog vijeća koji ima nadležnosti koje su predviđene članom 24. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH. Pored općih nadležnosti u pogledu promocije i zaštite ljudskih prava i sloboda Komisija je izričito nadležna za praćenje i promoviranje ravnopravne zastupljenosti spolova na nivou lokalne zajednice kao i ostvarivanje saradnje sa nevladinim organizacijama koje se bave pitanjem ravnopravnosti spolova i saradnje sa Gender centrima odnosno Gender Centrom Vlade FBiH i Agencije za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine.

Komisija za ravnopravnost spolova (Poslovnik vijeća Općine Zenica, Službene novine Općine Zenica broj 2/10)

Član 36.

h) Komisija za ravnopravnost spolova

Komisija za ravnopravnost spolova, u okviru svoje nadležnosti:

- *Prati i izvještava Vijeće općine o položaju žena i muškaraca u općini i o provedbi zakonom priznatih prava*
- *Promoviše jednaka prava i mogućnosti za muškarce i žene*
- *Razmatra prijedloge građana, udruženja građana, institucija i organizacija za unapređenje ravnopravnosti spolova i izvještava Vijeće općine sa prijedlozima mjera i aktivnosti koje treba poduzeti,*
- *Razmatra nacрте i prijedloge odluka i drugih akata koje donosi Vijeće općine i daje mišljenje Vijeću ako odluke ili drugi akti reguliraju aspekt ravnopravnosti spolova*
- *Ostvaruje saradnju sa drugim radnim tijelima Vijeća općine*
- *Predlaže mjere i aktivnosti na otklanjanju eventualno utvrđenih povreda ravnopravnosti spolova*
- *Animira aktivnosti žena u mjesnim zajednicama*
- *Ostvaruje saradnju sa Komisijom za ravnopravnost spolova drugih nivoa organizovanja i Gender centrom F BiH*

Komisija za ravnopravnost spolova ima predsjednika, zamjenika predsjednika i tri člana, koje imenuje Vijeće općine iz reda vijećnika, predstavnika nevladinih organizacija i drugih osoba afirmiranih na planu zaštite ljudskih prava.

Za ostvarivanje ovih nadležnosti kao optimalno rješenje nameće se donošenje Gender akcionog plana Grada Zenica kao instrumenta za usmjereno i koordinirano djelovanje svih gradskih organa i službi za ravnopravnost spolova. U ovom procesu Komisija bi imala primarnu ulogu nadzora nad provođenjem akcionog plana što će biti obrazloženo u dijelu koji se odnosi na oblast monitoringa i evaluacije. Budući da je ovo nova uloga Komisije potrebno je uložiti vrijeme i resurse da se osiguraju neophodni kapaciteti da se preuzme ova uloga. Pored toga potrebno je osigurati i jačanje kapaciteta gradskih službi kako bi u potpunosti preuzele svoje uloge u pogledu kako provođenja aktivnosti Gender akcionog plana tako i provođenja redovnih analiza stanja ravnopravnosti spolova.

Rodno-odgovorna analiza budžeta Grada Zenica

Budžet Grada Zenica za 2021. godinu je planiran u iznosu 62.867.675,41 KM. Budžet je programski, što omogućava početnu analizu stanja iz ugla ravnopravnosti spolova.

"Kapitalni transferi iz Budžeta 2020. godine izvršeni su u ukupnom iznosu od 844.115,82 KM, što iznosi 1,87% ukupno izvršenih rashoda i izdataka za tu godinu. Tekući transferi i drugi tekući rashodi finansirani iz doznaka od ostalih nivoa vlasti realizovani su u ukupnom iznosu od 7.117.313,79 KM, a odnose se na: finansiranje poslova iz nadležnosti JU Centar za socijalni rad Zenica (naknade porodiljama, dodatak na djecu, izdaci za socijalne pomoći i ocjenu sposobnosti, ostali vidovi socijalne zaštite i sl.) u ukupnom iznosu od 5.484.307,49 KM, pomoći boračkoj populaciji u iznosu od 546.966,30 KM, stipendije za boračku populaciju u iznosu od 592.000,00 KM, stipendije i alternativni smještaj u iznosu od 475.040,00 KM, te obilježavanje značajnih datuma u iznosu od 19.000,00 KM."³

Analizom Izvještaja o izvršenju Budžeta za 2020. godinu, kao i Budžeta Grada Zenica za 2021. godinu mogu se utvrditi izdavanja za programe koji teže ravnopravnosti spolova.

Pregled programa koji su realizovani u 2021. godini, a koji se mogu označiti kao programi koji teže ravnopravnosti spolova:

<i>Naziv pozicije plana Budžeta</i>	<i>Izvršenje 2021. godine</i>	<i>Budžet 2022. godine</i>
<i>Transferi pojedincima (gradska kuhinja, alternativni smještaj, pomoć za liječenje teško oboljelih osoba i djece, vantjelesna oplodnja, boravak djece u predškolskim ustanovama, školovanje),</i>	<i>631 719,57 KM</i>	<i>700 000,00</i>
<i>Transferi pojedincima - naknada za svako novorođeno dijete</i>	<i>164 910,00 KM</i>	<i>200 000,00</i>
<i>Dodatak na djecu - kanton</i>	<i>701 837,17</i>	<i>1 400 000,00</i>
<i>Naknade porodiljama u radnom odnosu - kanton</i>	<i>3 972 306,92</i>	<i>4 000 000,00</i>
<i>Ostali vidovi soc. zaštite (smještaj u dr. porodicu, neza. porod., pomoć za novorođ., prehrana djece i dojilja) - kanton</i>	<i>332 899,17</i>	<i>550 000,00</i>
<i>Programi i projekti iz oblasti socijalne zaštite</i>	<i>36 000,00</i>	<i>45 000,00</i>

Ovi programi ukazuju na činjenicu da je procesu izrade budžeta prethodila određena analiza potreba u ovom slučaju osoba ženskog spola. Međutim, rodno odgovorno budžetiranje na podrazumijeva različite budžetske linije za žene ili muškarce već osiguravanje da žene i muškarci imaju jednake koristi od budžeta te da njihove različite potrebe zadovolje.

Pored toga sasvim je jasno da i svi drugi razvojni programi imaju ili mogu imati uticaja na ravnopravnost spolova. Međutim, bez podataka o tome kako se kreiraju prioriteti u okviru navedenih programa nije moguće utvrditi da li oni zaista imaju taj uticaj. Ako se na primjer uzmu u obzir podaci u oblasti zaposlenosti/nezaposlenosti prema kojima je u strukturi zaposlenih osoba 18% više zaposlenih osoba muškog spola te je u strukturi nezaposlenih 20% više osoba ženskog spola, onda bi grantovi u okviru Programa aktivne politike zapošljavanja trebali da

³ Izvještaj o izvršenju Budžeta Grada Zenica za 2020. godinu, Grad Zenica, Gradonačelnik, april 2021. godine

odgovore na te razlike. Trenutno informacije o tome do koje mjere ovaj program odgovara na ovo stanje ne postoje.

I pored ovih nalaza jasno je da će biti potrebno jačati kapacitete nadležnih gradskih službi da u procesu planiranja svih programa i aktivnosti pa tako i budžeta analiziraju stanje u svojoj oblasti te da u odnosu na utvrđeno stanje utvrde mjere kojima će se osigurati da Grad kroz svoje programe utiče na (ne)ravnopravnost spolova.

Analiza koja je urađena za potrebe izrade ovog akcionog plana je pokazala da su većina korisnika podrške koju pruža Grad Zenica kroz grantova u oblasti socijalne pomoći osobe ženskog spola. Ovakvo stanje odgovara podacima koji govore da su žene više nezaposlene i očito su češće u stanju siromaštva.

Stanje ravnopravnosti spolova u Gradu Zenici

Za potrebu izrade ovog Gender akcionog plana prikupljeni su dostupni podaci koji su razvrstani po spolu. U tu svrhu prikupljeni su statistički podaci koji su dostavljeni od strane Federalnog zavoda za statistiku, Centralne izborne komisije BiH te su korišteni i administrativni podaci kojima raspolaže Grad Zenica. Pored toga izvršena je analiza javno dostupnih podataka o stanju ravnopravnosti spolova u Gradu Zenici. Svi podaci su analizirani iz ugla ravnopravnosti spolova te su interpretirani u odnosu na trendove (ne)ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini.

Oblasti za utvrđivanje stanje ravnopravnosti spolova su bazirani na prioritetima koji su prepoznati u Gender akcionom planu Bosne i Hercegovini i to:

- ❖ Rad, zapošljavanje i pristup ekonomskim resursima
- ❖ Obrazovanje, nauka, kultura i sport
- ❖ Socijalna zaštita
- ❖ Sprečavanje i suzbijanje nasilja na osnovu spola, uključujući nasilje u porodici kao i trgovinu ljudima
- ❖ Javni život i donošenje odluk

Stanovništvo

U Gradu Zenica živi 1,1% više osoba ženskog spola. Prema dostavljenim podacima, osoba ženskog spola u ukupnom stanovništvu je 50.6% dok je 49,4% osoba muškog spola. Razlika od 1,1% je manja od razlike koja postoji kada se sagledaju isti podaci na nivou BiH i koja iznosi 1,9% u korist osoba ženskog spola.

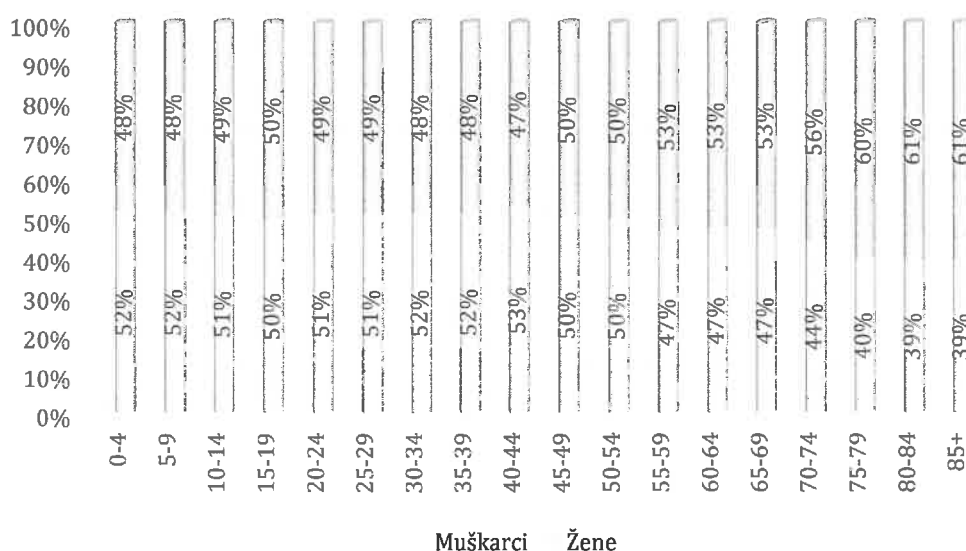

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Zeničko-

dobojski kanton u brojkama 2021.

Kada se sagledaju podaci po starosnim grupama može se izvesti zaključak da je razlika u većini starosnih grupa manja od 6% izuzev u starosnim grupama od 70 i dalje godina u kojima dominiraju osobe ženskog spola. Uzrok ovih razlika u korist osoba ženskog spola se mogu naći u posljedicama ratnih dešavanja kao i u činjenici da je životni vijek i očekivani životni vijek veći za osobe ženskog spola. Trenutni očekivani životni vijek za osobe ženskog spola je za 5 godina duži od očekivanog životnog vijeka za osobe muškog spola.

Procjena ukupnog broja stanovnika po starosnoj strukturi

Izvor: Federalni zavod za statistiku i Grad Zenica

Obrazovanje

Obrazovanje je jedan od najvažnijih elemenata u postizanju ravnopravnosti spolova, a posebno u vremenu kada postoji potreba za kontinuiranim obrazovanjem i stručnim usavršavanjem nezavisno od dobi. U BiH i dalje postoje rodne razlike u obrazovanju u smislu odabira područja studiranja, kao i razlika u stopama završavanja srednjih škola, upisnosti na fakultete, te završavanje istih.

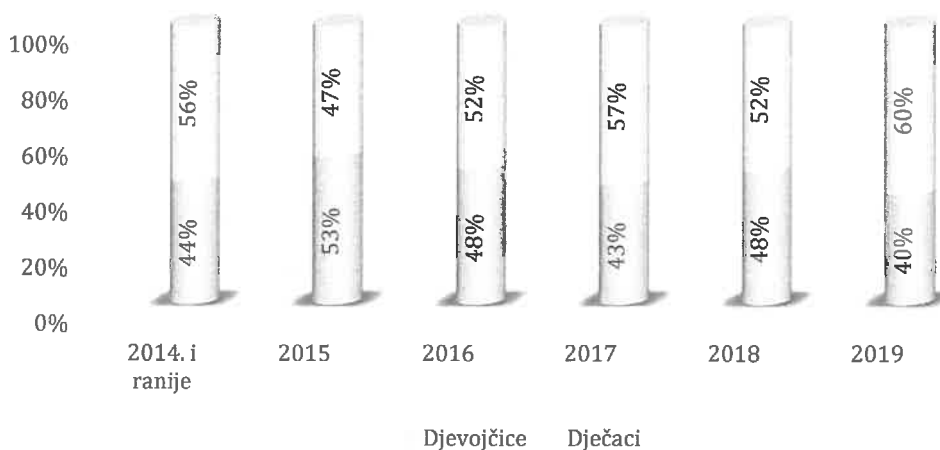
Predškolsko obrazovanje

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, na području Grada Zenica je od 2016. do 2020. godine rođeno 5 631 djece, koja su djeca u predškolskom uzrastu (od čega 2915 dječaka i 2716 djevojčica).

U Gradu Zenica egzistira 13 predškolskih ustanova, 7 javnih i 6 privatnih u koje je upisano 790 djece (371 djevojčica i 419 dječaka).

Djeca upisana u predškolske ustanove po godini rođenja

	2014. i ranije	2015	2016	2017	2018	2019
<i>Ukupno</i>	123	206	145	136	107	73
<i>Djevojčice</i>	54	109	70	58	51	29
<i>Dječaci</i>	69	97	75	78	56	44

Upisani u predškolsko obrazovanje prema godištu i spolu

Izvor: Federalni zavod za statistiku, *Predškolsko obrazovanje, 2020.*

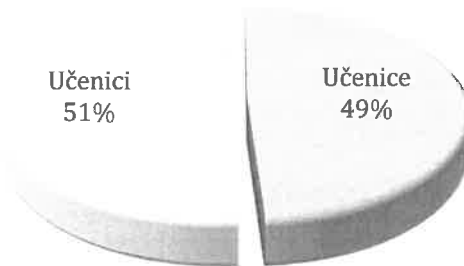
Dostupni podaci za BiH govore da je samo oko 17% djece obuhvaćeno predškolskim odgojem, da samo 50% djece pohađa obavezni predškolski program pred polazak u osnovnu školu. Prema tim podacima BiH je na zadnjem mjestu u Evropi. Pored činjenice da je predškolski odgoj jedan od temelja za uspjeh u nastavku obrazovanja i temelj razvoja svake osobe uključivanje djece u vrtiće je jedan od preduslova za uključivanje roditelja na tržište rada. To se posebno odnosi na majke djece kojima se, u skladu sa trenutnim društvenim okolnostima, povjerava briga o djeci.

Osnovno obrazovanje

Na području Grada Zenica su 44 redovne osnovne škole, jedna za učenike sa teškoćama u razvoju i tri muzičke osnovne škole. 9 546 učenika je raspoređeno u 464 odjeljenja. U 2020./2021. godini nije bilo učenika i učenica koji ponavljaju razred.

Trenutno je broj dječaka za 2% veći od broja dječaka koji su upisani u osnovno obrazovanje. Općenito gledano u BiH postoji rodni partitet u osnovnom obrazovanju. Iako ne postoje podaci za Zenicu, Romkinje u BiH imaju značajno lošije obrazovne rezultate u odnosu na dječake romske nacionalnosti jer skoro 80% Romkinja ne završi čak ni osnovnu školu dok većina dječaka završi školu.

Upisani učenici u osnovno obrazovanje u školskoj 2020/2021. godini

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Osnovno obrazovanje u Federaciji Bosne i Hercegovine, 2020.

Srednje obrazovanje

Na području Grada Zenica egzistira 9 javnih srednjih škola i to:

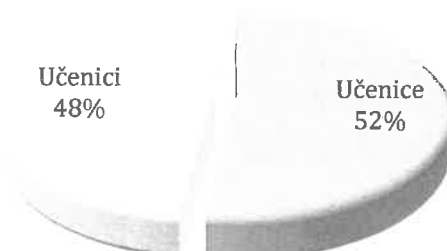
- ❖ Prva gimnazija
- ❖ Ekonomska škola
- ❖ Tehnička škola
- ❖ Mješovita srednja industrijska škola
- ❖ Srednja škola za stručno obrazovanje i radno osposobljavanje
- ❖ Druga gimnazija
- ❖ Srednja muzička škola
- ❖ Medicinska škola
- ❖ Srednja mješovita škola "Mladost"

kao i dvije privatne:

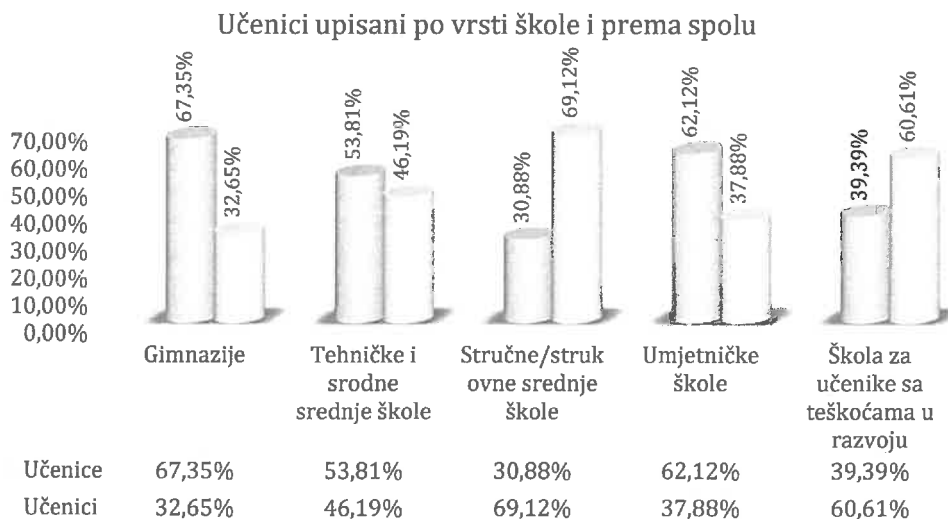
- ❖ Međunarodna srednja škola
- ❖ Opća gimnazija – Katolički školski centar „Sveti Pavao“

u kojima se, prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, u školskoj 2020/2021. godini obrazovalo 3990 učenika. Učenici su raspoređeni u 195 odjeljenja od kojih je 7 odjeljenja za učenike sa teškoćama u razvoju.

Upisani učenici u srednje obrazovanje u školskoj 2020/2021. godini

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Srednje obrazovanje u Federaciji BiH, 2020.

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Srednje obrazovanje u Federaciji BiH, 2020.

Podaci pokazuju da je 4% više djevojčica upisalo srednje obrazovanje, a dječaci dominiraju u stručnim/strukovnim školama. Za čitavu BiH stopa prelaska u srednju školu iznosi 98,2 za učenike i 95,6 za učenice te je ovaj podatak (ako je tačan) zabrinjavajući i potrebno je istražiti uzroke kako bi se na adekvatan način odgovorilo na ovaj problem.

U BiH postoje izrazite razlike zastupljenosti muškaraca i žena unutar određenih kategorija srednjeg obrazovanja. Djevojčice dominiraju u strukturi učenika u gimnazijama dok dječaci dominiraju u strukturi učenika u usmjerenim zanimanjima. Ovakve razlike u profiliranju zanimanja između žena i muškaraca direktno utiču i na stanje na tržištu rada i daljem školovanju.

Učenici i studenti Grada Zenica dobivaju stipendije na osnovu javnih poziva. Sredstva za dodjelu stipendija osiguravaju se iz Budžeta Zeničko-dobojskog kantona, a dodjelu vrši Grad Zenica. Preliminarne i konačne liste stipendiranih studenata objavljuju se na zvaničnoj web-stranici Grada Zenice. Tako je ukupan broj studenata i studentica koji su ostvarili pravo na stipendiju u akademskoj školskoj godini 2019/20. bio je 734, od čega 259 studenata i 475 studentica. Posebno je izdvojena i lista stipendiranih studenata za deficitarna zanimanja koji imaju prosjek najmanje 8,50, prema kojoj je ukupno bilo 26 stipendista, od čega 14 djevojaka i 12 mladića.

Socijalna zaštita

Socijalna zaštita u Javnoj ustanovi Centar za socijalni rad Zenica usmjerena je na osiguranje socijalne sigurnosti građana i njihovih porodica koji se nađu u stanju socijalne potrebe. Prava iz oblasti socijalne zaštite su:

1. Novčana i druga materijalna pomoć jednokratna i stalna;
2. Osposobljavanje za život i rad
3. Smještaj u drugu porodicu
4. Smještaj u ustanove socijalne zaštite
5. Usluge socijalnog i drugog stručnog rada

6. Privremeni smještaj i zbrinjavanje u sigurnoj kući.

Osnovna prava lica sa invaliditetom:

1. lična invalidnina
2. dodatak za njegu i pomoć od strane drugog lica,
3. ortopedski dodatak.

Zaštita porodice sa djecom podrazumijeva osiguranje porodice kroz materijalna i druga davanja, radi pomaganja u podizanju, odgoju i zbrinjavanju djece, kao i njihovom osposobljavanju za samostalan život i rad, u najboljem interesu djeteta. Osnovna prava porodice sa djecom su:

1. dodatak na djecu;
2. naknada umjesto plaće ženi – majci u radnom odnosu, za vrijeme dok odsustvuje sa posla radi trudnoće, porođaja i njege djeteta;
3. novčana pomoć za vrijeme trudnoće i porođaja žene majke koja nije u radnom odnosu; jednokratna pomoć za opremu novorođenog djeteta; pomoć uprehrani djeteta do šest mjeseci i dodatna ishrana za majke – dojilje;
4. zdravstvena zaštita
  - o za djecu od rođenja do polaska u osnovnu školu koja nisu zdravstveno osigurana kao članovi porodice osiguranika;
  - o za nezaposlene samohrane majke – porodilje za vrijeme trudnoće, porođaja i do uzrasta djeteta do godinu dana, ako nisu osigurani po drugom osnovu;
  - o za lica starija od 65 godina (muškarac) i 60 godina (žena).⁴

Prema dostavljenim podacima ne može se utvrditi koliko je naknada umjesto plaće ženi – majci u radnom odnosu, za vrijeme dok odsustvuje sa posla radi trudnoće, porođaja i njege djeteta i novčanih pomoći za vrijeme trudnoće i porođaja žene majke koja nije u radnom odnosu; jednokratna pomoć za opremu novorođenog djeteta; pomoć uprehrani djeteta do šest mjeseci i dodatna ishrana za majke – dojilje isplaćeno. Podaci o broju korisnika socijalne zaštite koji su dostupni, prikazani su u tabeli:

Vrsta zaštite	Broj korisnika		
	Ukupno	Žene	Muškarci
Stalna novčana pomoć	593	58,5%	41,5%
Lična invalidnina	2984	50,3%	49,7%
Dječiji dodatak	4847	50,7%	49,3%
Zdravstvena zaštita	166	--	--

Izvor: Grad Zenica

Evidentno je da su osobe ženskog spola češće korisnici socijalne zaštite.

Tržište rada

⁴ Web stranice Javne ustanove Centar za socijalni rad Zenica

Ravnopravno učešće žena i muškaraca na tržištu rada je jedan od preduslova za postizanje ciljeva ravnopravnosti spolova. U BiH u svim različitim dobnim skupinama, prihodovnim razredima i lokacijama, muškarci više od žena učestvuju u radnoj snazi. Učešće žena u radnoj snazi u BiH je značajno niže nego što bi se moglo očekivati i trenutno je jedno od najnižih u Evropi.

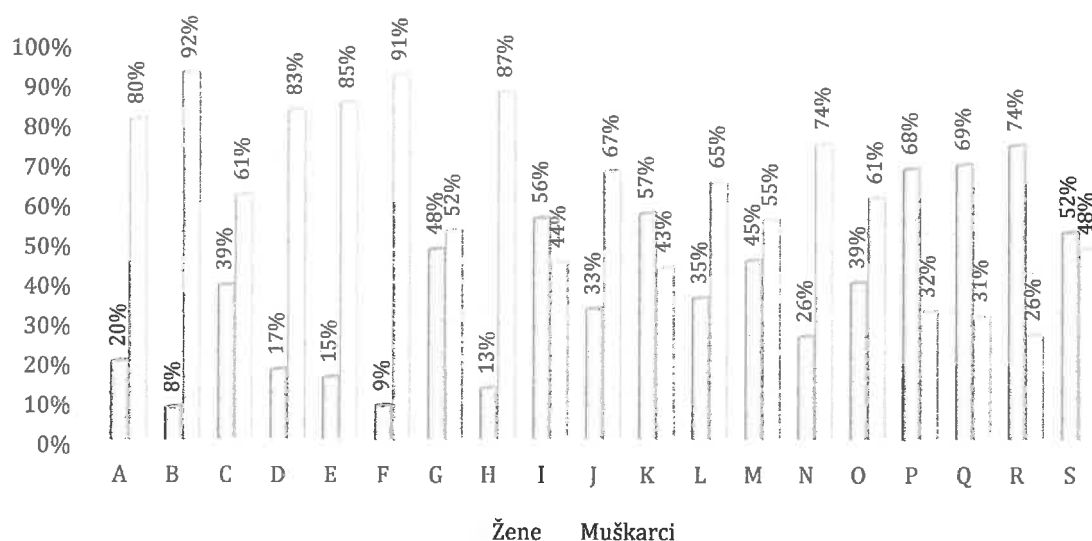
Na području Grada Zenica u toku 2020. godine prosječno je bilo zaposleno 27.136, a nezaposleno 18.835 osoba što je 25% od ukupnog broja radno sposobnog stanovništva na području Grada. Trenutno u strukturi zaposlenih je 19% više muškaraca, a u strukturi nezaposlenih 20% više osoba ženskog spola. Treba uzeti u obzir da je od ukupnog broja stanovnika njih oko 68,6% radno sposobno.

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Bilten, Zaposlenost, nezaposlenost i plaće 2020.

Najveći broj zaposlenih u Kantonu je u oblasti Prerađivačka industrija (31,6%), a potom u oblasti Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala (15%). U strukturi zaposlenih, osobe ženskog spola su više prisutne u oblastima Umjetnost, zabava i rekreacija, Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite, Obrazovanja, Ostalih uslužnih djelatnosti te Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja na osnovu čega se može zaključiti da su osobe ženskog spola više zastupljene u procentu zaposlenih sa visokom i srednjom stručnom spremom dok u svim drugim oblastima su više prisutne osobe muškog spola. Ta razlika se može opravdati i činjenicom da su u obrazovnoj strukturi dječaci prisutniji u usmjerenom obrazovanju.

Zaposleni po oblastima i prema spolu

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Bilten, Zaposlenost, nezaposlenost i plaće 2020

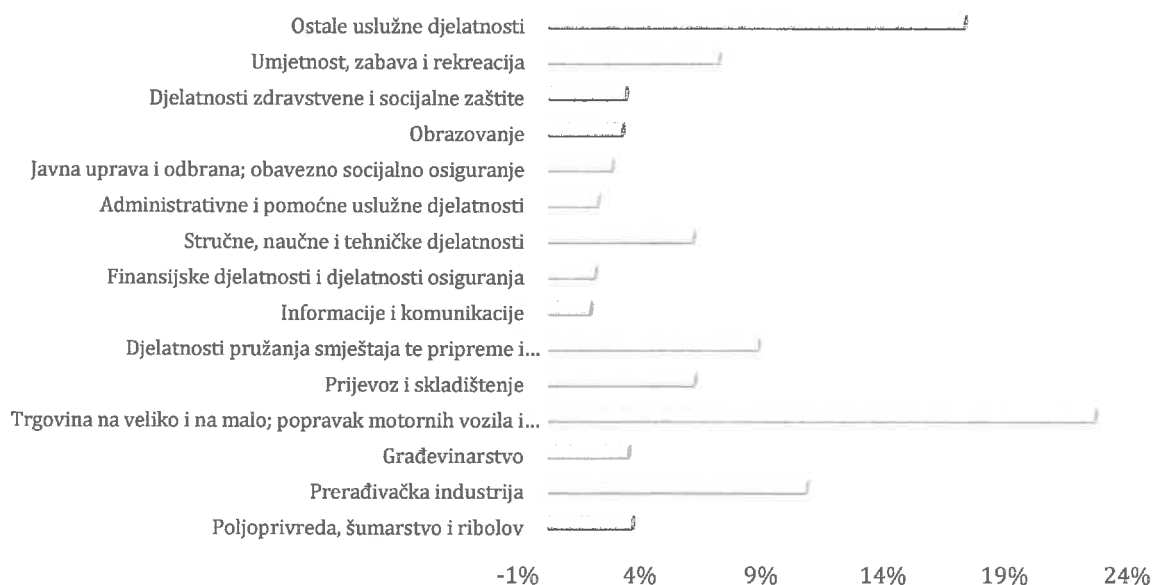
Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov
Vađenje ruda i kamena
Prerađivačka industrija
Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša
Građevinarstvo
Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala
Prijevoz i skladištenje
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane(hotelijerstvo i ugostiteljstvo)
Informacije i komunikacije
Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
Poslovanje nekretninama
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje
Obrazovanje
Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite

Umjetnost, zabava i rekreacija

Ostale uslužne djelatnosti

Jedan od razloga se može pronaći i u rodnoj segregaciji tržišta rada koja predstavlja raspodjelu žena i muškaraca prilikom zapošljavanja u određene sektore, tj. djelatnosti ili grupe djelatnosti. 22% poslovnih subjekata u Gradu Zenici je registrovano u oblastima Trgovine na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala gdje su plaće ispod prosječne, ali je i 17% registrovano u oblasti Ostale uslužne djelatnosti gdje su plaće iznad prosječne.

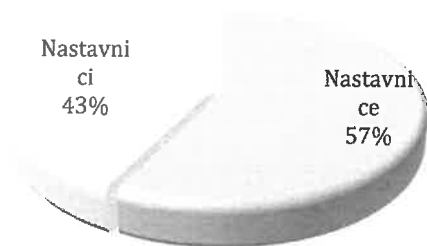
Pregled glavnih djelatnosti poslovnih subjekata registrovanih na području Grada

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Bilten, Zaposlenost, nezaposlenost i plaće 2020

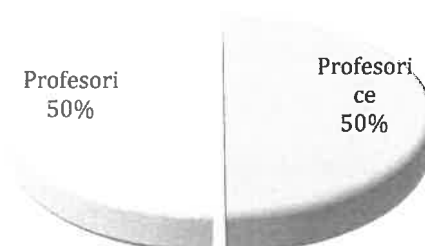
Od dostupnih podataka za Grad, može se zaključiti da su osobe ženskog spola čine većinu nastavnog osoblja u osnovnim i srednjim školama, što pokazuje tendenciju profiliranja žena za ovu vrstu zanimanja u većoj mjeri nego muškaraca.

Nastavno osoblje redovnih osnovnih škola u školskoj 2020/2021. godini

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Osnovno obrazovanje u Federaciji Bosne i Hercegovine 2020.

Nastavno osoblje redovnih srednjih škola u školskoj 2020/2021. godini

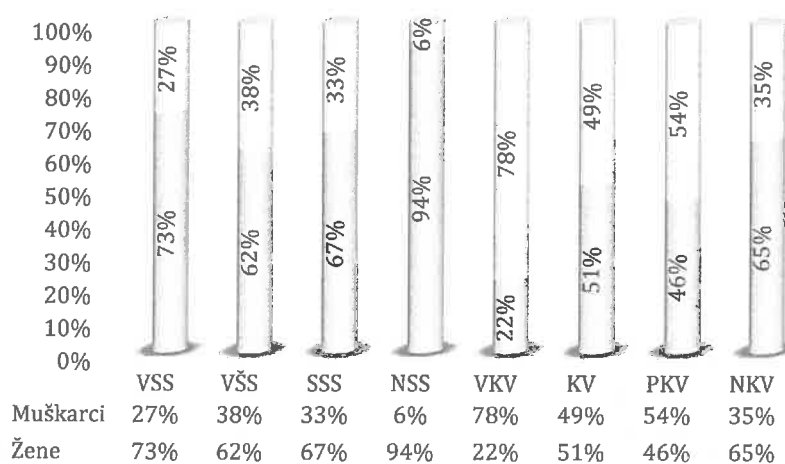

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Srednje obrazovanje u Federaciji Bosne i Hercegovine 2020

Podaci o zaposlenim u Gradskoj upravi Grada Zenica nisu dostupni, osim podataka o rukovodiocima službi Gradske uprave, navedenih na strani 24. ovog dokumenta.

Od ukupnog broja nezaposlenih u Zeničko-dobojskom kantonu, u Gradu Zenici je njih 33%, a prema spolnoj strukturi, 20% više je nezaposlenih osoba ženskog spola u odnosu na nezaposlene muškog spola. Najveći broj nezaposlenih osoba KV, NKV i SSS, a postotak nezaposlenih osoba ženskog spola u ovim kategorijama je 51%, 65% i 67% respektivno.

Nezaposlene osobe prema spolu i stručnoj spremi

Izvor: Zavod za zapošljavanje ZDK, Grad Zenica, stanje decembar 2020.

Najveći broj nezaposlenih osoba je u dobnoj skupini od 31 – 35 godina starosti i iznosi 12% (2243 osoba) ukupnog broja nezaposlenih, od čega je 1525 osoba ženskog spola ili 14% od ukupnog broja nezaposlenih osoba ženskog spola.

Nasilje nad ženama i nasilje u porodici

Nasilje nad ženama i nasilje u porodici, kao jedan od najvećih izazova bosanskohercegovačkog društva, problem je koji je odnedavno izašao iz privatne u javnu sferu. Ipak nasilje nad ženama i nasilje u porodici je i dalje jedan od najtežih oblika kršenja prava žena. Prema Studiji o rasprostranjenosti i karakteristikama nasilja prema ženama u BiH iz 2013. god., više od polovine žena doživjelo je bar neki oblik nasilja nakon što je navršilo 15 godina. Najšire je rasprostranjeno nasilje koje nad ženama vrše njihovi sadašnji ili bivši partneri, jer su oni počinioci u 71,5% slučajeva. U cjelini gledano, sfera intimnih partnerskih i porodičnih odnosa daleko je veći izvor opasnosti od nasilja za žene nego što je to šira zajednica. Ova Studija je analizirala iskustva osoba ženskog spola u pogledu nasilja, a broj prijavljenih incidenata je i dalje niži od ovih podataka.

Odgovornost nadležnih institucija u pogledu postupanja po prijavama za nasilje u porodici je utvrđena Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici („Službene novine Federacije BiH», broj 20/13“), Krivičnim zakonom FBiH („Sl. novine FBiH", br. 36/2003, 21/2004 - ispr., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 i 75/2017) ali i Konvencijom Vijeća Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici („Službeni glasnik BiH" broj 15/13).

Na području ZDK djeluje specijalizirana ženska nevladina organizacija „Medica“ Zenica koja u okviru svojih resursa vodi i specijalizirani servis sigrune kuće. „Medica“ Zenica je specijalizirana ženska organizacija koja već skoro tri decenije djeluje na području cijele Bosne i Hercegovine i nastoji odgovoriti na potrebe najranjivijih kategorija u društvu. To su žene i djeca preživjeli ratno silovanje i seksualno nasilje, mirnodopsko silovanje i ostale oblike nasilja u porodici i zajednici, kao i preživjele trgovinu ljudima. Medica Zenica pruža sveobuhvatnu podršku, pomoć i zbrinjavanje kroz adekvatan smještaj ženama, djevojkama i djeci žrtvama traume i nasilja tokom procesa njihovog oporavka. Boravak u sigurnoj kući, između ostalog, uključuje zadovoljavanje osnovnih egzistencijalnih potreba odgovarajuću stručnu pomoć, kroz individualni i grupni terapijski rad, savjetovanje, porodičnu terapiju, okupacionu terapiju, medicinsko zbrinjavanje, pravnu pomoć, te ekonomsko osnaživanje za podsticanje inovativnosti, ekonomske neovisnosti i slobode žena. Ukupan broj osoba smještenih u sigurnoj kući „Medica“ Zenica u periodu od aprila 1993. godine do kraja decembra 2020. godine je 2 318.⁵

„Medica“ Zenica je u toku 2018. i 2019. godine u okviru svojih raspoloživih servisa (sigurna kuća, psihološko savjetovalište, pravna pomoć, dječiji kutak, SOS telefon, jedinstveni telefon za podršku preživjelim ratno seksualno nasilje) pružila sveobuhvatnu podršku, pomoć i zbrinjavanje za ukupno 1027 osoba (836 žena, 116 djece – 59 djevojčica i 57 dječaka, i 75 muškaraca), žrtava različitih oblika rodno zasnovanog nasilja. Za 1027 osoba Medica Zenica je pružila ukupno 14094 različitih intervencija usluga shodno individualnim potrebama.⁶ NVO „Medica“ Zenica je 2010. godine inicirala potpisivanje Protokola o međusobnoj saradnji u radu na prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici na nivou Grada Zenice, kojem su se kroz godine pridruživale i ostale općine Kantona. U toku 2019. godine, Medica Zenica je u saradnji s nadležnim Ministarstvom za rad,

⁵ Web stranice Udruženja „Medica“ Zenica

⁶ Dostavljeni podaci od Udruženja „Medica“ Zenica

socijalnu politiku i izbjeglice ZDK i Kantonalnim koordinacionim tijelom revidirala Protokol o međusobnoj saradnji u radu na prevenciji i zaštiti žrtava nasilja u porodici. Protokol o međusobnoj saradnji je potpisan 7.12.2020.godine od strane premijera ZDK, Ministarstva za rad, socijalnu politiku i izbjeglice ZDK, Ministarstva unutrašnjih poslova ZDK, Ministarstva zdravstva ZDK, Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport ZDK, Ministarstva za pravosuđe i upravu ZDK i Medice Zenica.⁷

Na području Grada Zenica djeluje i Centar ženskih prava, osnovan 1996. godine kao Centar za pravnu pomoć ženama. Centar je pravno-zagovaračka organizacija posvećena unapređenju položaja žena i djece u svim društvenim odnosima, čiji je cilj zaštita, unapređenje, promocija ljudskih prava žena i rodna ravnopravnost, borba protiv seksualiziranog nasilja, kao i svih oblika nasilja i diskriminacije. zastupanje rodno-pravednog i antidiskriminatornog koncepta u svim društvenim odnosima, za bolji položaj žena i djece. Centar pruža direktnu zaštitu ženama od svih vidova nasilja, uz podršku pristupu pravdi pred pravosudnim i servisnim institucijama, te kontinuirano razvija kapacitete za zaštitu prava ranjivih, integraciju u sistem i vođenje procesa zagovaranja⁸. Centar pruža besplatnu pravnu pomoć i psihološku podršku, što vide kao ključnu ulogu prilikom zaštite i pomoći ženama pred pravosudnim i servisnim institucijama.

„U 2019. godini, na području Grada Zenica, odnosno na području iz nadležnosti Policijske uprave I, je od ukupnog broja slučajeva nasilja u porodici evidentirano 98 slučajeva nasilja nad ženama, za koje je izrečeno 50 zaštitnih mjera, uglavnom mjera zabrane prilaska žrtvama nasilja, dok je u 2020. godini evidentirano 114 slučajeva nasilja nad ženama, za koje je izrečeno 60 zaštitnih mjera.

U 2020. godini, na nivou Vlade Zeničko-dobojskog kantona i uz učešće nekoliko nadležnih ministarstva, zaključen je Protokol o saradnji u pružanju zaštite i pomoći u u zbrinjavanju žrtava nasilja u porodici.“⁹

2019. godine je Valda ZDK usvojila Program mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici Zeničko – dobojskog kantona za period juli 2019. – juli 2021. godine.

Od svih evidentiranih oblika nasilja u porodici mali broj bude procesuiran kao krivično djelo u skladu sa krivičnim zakonom.

U ovom trenutku nema podataka o drugim oblicima nasilja nad ženama (osim nasilja u porodici).

Javni život

Stanje ravnopravnosti spolova u oblasti javnog života se prvenstveno sagledava kroz ravnopravnu zastupljenost žena i muškaraca na pozicijama donošenja odluka. Prema podacima Međuparlamentarne unije (IPU), kojim je utvrđen procenat političke participacije žena u državnim parlamentima, BiH se nalazi na 79 mjestu od ukupno 189 država za koje se prikupljaju podaci u ovoj bazi.

⁷ Dostavljeni podaci od Udruženja “Medica” Zenica

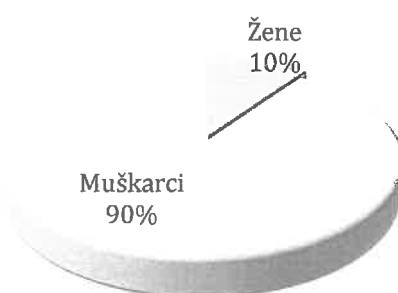
⁸ Web stranica Centra ženskih prava Zenica

⁹ Ministarstvo unutrašnjih poslova Zenica, Uprava policije

Bosna i Hercegovina je 1998. godine uvela kvotu za manje zastupljeni spol kao mjeru za osiguravanje jednakog učešća žena i muškaraca u zakonodavnim tijelima na svim nivoima vlasti. Ova kvota je definirana članom 4.19 Izbornog zakona koji se odnosi se na minimalnu zastupljenost oba spola na listama kandidata od 40% sa utvrđenim rasporedom na listi za manje zastupljeni spol. Kvota se dosljedno provodi međutim brojna istraživanja pokazuju da biračko tijelo svojim glasovima prednost daje osobama muškog spola.

Žene su manje zastupljeni spol na mjestima odlučivanja u politici, a posebno u zakonodavnim tijelima na svim nivoima vlasti. U zakonodavnim tijelima lokalnih samouprava u BiH prosječna zastupljenost žena iznosi ispod 18%. U tom smislu stanje nakon Lokalnih izbora 2020. godine u Gradskom vijeću Zenice je ispod prosjeka za BiH. Žene su i dalje manje zastupljeni spol (zastupljene manje od 40%).

Zastupnici u Gradskom vijeću

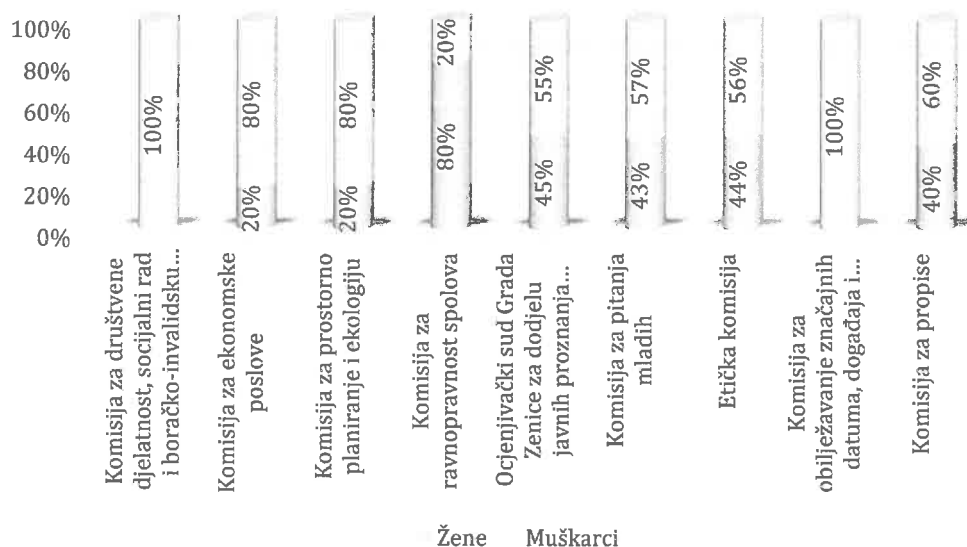

Izvor: Grad Zenica i Web stranice Grada Zenice

Na čelu službi gradske uprave Grada Zenica većinom se nalaze žene, tj. od 12 rukovodilaca službi, 8 je žena (67%). Dok je mogućnost uticaja gradskih organa na rezultate izbora ograničena, uticaj na sastav gradskih komisija je veći. Trenutno učešće osoba muškog i ženskog spola u komisijama iznosi 65% osoba muškog spola i 35% osoba ženskog spola. I dalje postoje komisije u kojima su žene ili muškarci podzastupljeni (u Komisiji za društvene djelatnost, socijalni rad i boračko-invalidsku zaštitu i Komisiji za obilježavanje značajnih datuma, događaja i ličnosti nije imenovana niti jedna žena dok u Komisiji za ravnopravnost spolova imenovana samo jedna žena), a u prosjeku nije ispunjen ni minimalni prag zastupljenosti od 40%.

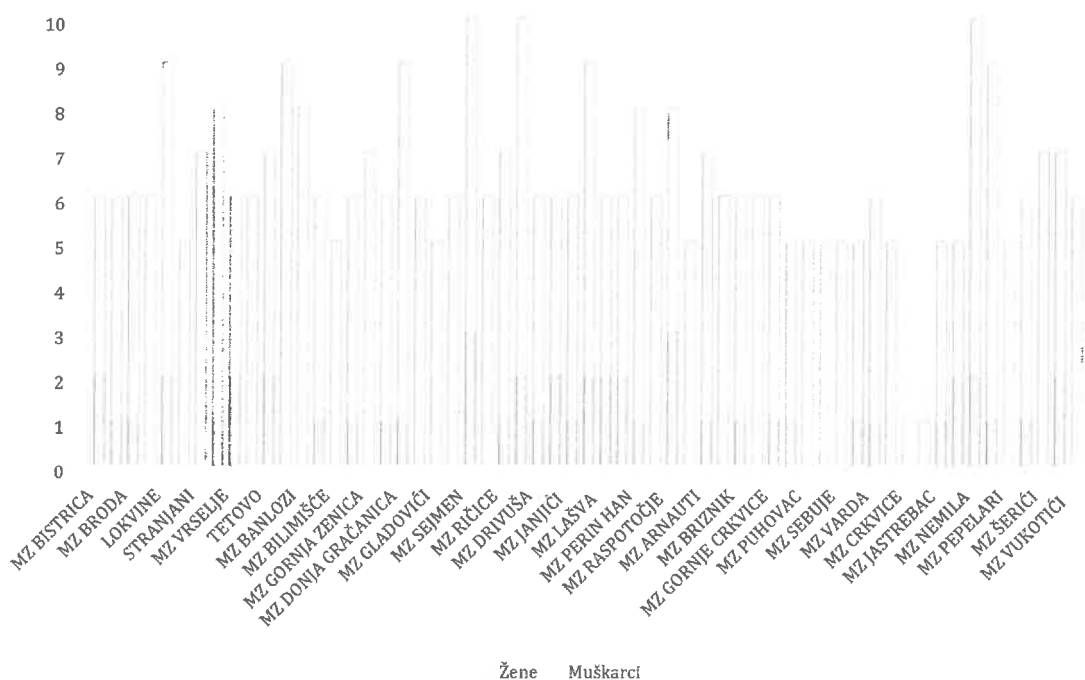
Sastav komisija prema spolu

Izvor: Grad Zenica

Žene su podzastupljeni spol kada se posmatra sastav savjeta mjesnih zajednica jer u ukupnom broju osobe ženskog spola čine 13% svih članova savjeta. Od 59 mjesnih zajednica, predsjednice savjeta su u 3, a u dvije su osobe ženskog spola zamjenice predsjednika. Potrebno je utvrditi razloge podzastupljenosti te predložiti mjere za provođenje statutarne obaveze.

Članovi savjeta MZ prema spolu

Izvor: Grad Zenica

IV. Struktura Gender akcionog plana Grada Zenica

U skladu sa prethodnom analizom stanja ravnopravnosti u gradu i pregleda provođenja obaveza iz Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini jasno je da je donošenje Gender akcionog plana Grada Zenica optimalan pristup.

U odnosu na te analize struktura Gender akcionog plana Grada Zenica za period 2022. – 2025. godina odražava trenutno stanje ravnopravnosti spolova i institucionalizacije ravnopravnosti spolova i sadrži tri srednjeročna cilja te u okviru svakog cilja rezultate koji se planiraju postići i to:

Srednjeročni cilj 1.

Gradsko vijeće i službe djeluju za ravnopravnost spolova

Srednjeročni cilj 2.

Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Zenice

Srednjeročni cilj 3.

Grad prati stanje i sarađuje sa drugim akterima na unapređenju stanja ravnopravnosti spolova

Struktura Gender akcionog plana Grada Zenica je prikazana shematski ispod dok je detaljno prikazana u matrici logičkog okvira u narednom dijelu dokumenta: Ciljevi i aktivnosti Gender akcionog plana Grada Zenica za period 2022. – 2025. godina.

Srednjeročni cilj 1. *Gradsko vijeće i gradske službe djeluju za ravnopravnost spolova*

Kapaciteti komisija i službi za djelovanje u oblasti ravnopravnosti spolova unapređeni

Uspostavljeni instrumenti za redovnu procjenu uticaja propisa na ravnopravnost spolova

Provedene sektorske analize mogućnosti za unapređenje stanja ravnopravnosti spolova u prioritetnim oblastima

Budžet Grada sadrži procjenu uticaja na ravnopravnost spolova (rodno-odgovorno budžetiranje)

Srednjeročni cilj 2. *Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Zenice*

Dječaci i djevojčice ostvaruju jednake obrazovne rezultate

Smanjen jaz između žena i muškaraca na tržištu rada

Osigurana podrška ranjivim grupama žena i muškaraca

Grad doprinosi prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici i nasilja nad ženama

Osigurana ravnopravna zastupljenost osoba muškog i ženskog spola u tijelima nad kojima Grad vrši nadzor

Srednjeročni cilj 3. *Grad prati stanje i sarađuje sa drugim akterima na unapređenju stanja ravnopravnosti spolova*

Grad promovira ravnopravnost spolova

Redovno se prati stanje ravnopravnosti spolova na području Grada

Civilno društvo učestvuje u definiranju prioriteta za djelovanje u oblasti ravnopravnosti spolova

V. Ciljevi i aktivnosti Gender akcionog plana Grada Zenica za period 2022. – 2025. godine

CILJ: Grad Zenica je mjesto ravnopravnosti spolova						
Srednjoročni cilj 1: Gradsko vijeće i gradske službe djeluju za ravnopravnost spolova						
Očekivani rezultat	Aktivnost/direktni rezultat	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	
1.1. Kapaciteti komisija i službi za djelovanje u oblasti ravnopravnosti spolova unapređeni	Edukacije na temu ravnopravnosti spolova i diskriminacije na osnovu spola	Komisija za ravnopravnost spolova	Održane dvije edukacije za Komisiju ravnopravnost spolova i predstavnike službi	April 2022.	Budžet Grada i partnerstvo	
	Unapređeni instrumenti za djelovanje u oblasti ravnopravnosti spolova	Komisija za ravnopravnost spolova	Utvrdjena metodologija za procjenu uticaja propisa Utvrdjena metodologija za analizu uticaja plana i budžeta	Mart 2022.	Budžet Grada i partnerstvo	
1.2. Uspostavljeni instrumenti za redovnu procjenu uticaja propisa na ravnopravnost spolova	Edukacije za ključne komisije i službe Grada	Komisija za ravnopravnost spolova	Kapaciteti nadležnih službi grada omogućavaju primjenu metodologije za procjenu uticaja propisa i metodologije za analizu uticaja plana i budžeta	April 2022.	Budžet Grada i partnerstvo	
1.3. Provedene sektorske analize mogućnosti za unapređenje stanja ravnopravnosti spolova u prioritetnim oblastima	Analiza dostupnosti administrativnih podataka razvrstanih po spolu	Gradske službe	Analiza o dostupnosti o administrativnih podataka razvrstanih po spolu dostavljena Komisiji sa prijedlogom prioriteta za unapređenje	Mart 2022.	Budžet Grada	
	Unapređene administrativne baze podataka	Gradske službe	% utvrđenih baza koji je unaprijeđen	2025. godina	Budžet Grada	

Cilj: Grad Zenica je mjesto ravnopravnosti spolova					
Srednjoročni cilj 1: Gradsko vijeće i gradske službe djeluju za ravnopravnost spolova					
Očekivani rezultat	Aktivnost/direktni rezultat	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja
1.4. Budžet Grada sadrži procjenu uticaja na ravnopravnost spolova (rodno-odgovorno budžetiranje)	Nadležne službe na osnovu analiza stanja u obrazloženju prijedloga Budžeta procijenile uticaj na (ne)ravnopravnost spolova kroz budžetske programe	Svaka gradska služba u okviru svoje nadležnosti	% oblasti koji sadrži procjenu uticaja na ravnopravnost spolova (rodno-odgovorno budžetiranje)	kontinuirano	Budžet Grada
	Izveštaj o izvršenju Budžeta Grada Zenica sadrži informacije o uticaju na (ne)ravnopravnost spolova kroz budžetske programe	Služba za finansije	% oblasti koji sadrži procjenu uticaja na ravnopravnost spolova (rodno-odgovorno budžetiranje)	kontinuirano	Budžet Grada
	Sredstva za provođenje Gender akcionog plana Grada Zenica su planirana u budžetu	Služba za finansije i druge gradske službe	% aktivnosti po godinama za koji su odvojena sredstva	kontinuirano	Budžet Grada

Srednjoročni cilj 2: Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Zenica					
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja
2.1. Dječaci i djevojčice ostvaruju jednake obrazovne rezultate	Promocija učešća djevojčica i dječaka u oblasti obrazovanja u kojima su manje zastupljeni	Služba za društvene djelatnosti	Izrađen i provodi se program promocije u saradnji sa osnovnim školama i drugim servisima	Maj 2022. godine i kontinuirano	Budžet Grada
	Promocija učešća ravnopravnog	Služba za	Izrađen i provodi se program	Maj 2022.	Budžet Grada

Srednjoročni cilj 2: Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Zenica						
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	
2.2. Smanjen jaz između žena i muškaraca na tržištu rada	učesća djevojčica i dječaka u obrazovanju u IKT-u	društvene djelatnosti	promocije u saradnji sa osnovnim školama i drugim servisima	godine		
	Izvršiti analizu uticaja dodijeljenih stipendija za učenike i učenica (ne)ravnopravnost spolova i (po potrebi) izmijeniti kriterije dodjele	Služba za društvene djelatnosti	Analiza izrađena i dostavljena Komisiji sa preporukama	Septembar 2022. godine	Budžet Grada	
	Analizirati razloge manje stope zaposlenosti i veće stope nezaposlenosti žena na području grada	Služba za privredu i upravljanje razvojem; Agencija ZEDA	Analiza izrađena i dostavljena Komisiji sa preporukama	Septembar 2022. godine	Budžet Grada i partnerstvo	
	Kreirati programe podrške nezaposlenim ženama kroz korištenje mjera aktivne politike zapošljavanja	Služba za privredu i upravljanje razvojem	Izrađen program podrške	2022. – 2025. godina	Budžet Grada i partnerstvo	
	Analizirati mogućnosti za unapređenje i povećanje kapaciteta predškolskih ustanova	Služba za društvene djelatnosti	Analiza izrađena i dostavljena Komisiji sa preporukama	Septembar 2022. godine	Budžet Grada	
2.3. Osigurana podrška ranjivim grupama žena i muškaraca	Osigurati finansijsku podršku porodicama sa novorođenom djecom koja su u teškoj finansijskom stanju	Služba za boračko-invalidsku i socijalnu zaštitu, stambene poslove i društvene djelatnosti	Nastaviti sa osiguravanjem redovnu podrške porodicama sa novorođenom djecom koja su u teškoj finansijskom stanju	Kontinuirano	Budžet Grada	

Srednjoročni cilj 2: Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Zenica					
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja
2.4. Grad doprinosi prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici i nasilja nad ženama	Nastaviti sa finansijskom podrškom troškova vanjtesne oplodnje	Služba za boračko-invalidsku i socijalnu zaštitu, stambene poslove i društvene djelatnosti	Promovirati i osigurati finansijsku podršku troškova vanjtesne oplodnje	Kontinuirano	Budžet Grada
	Doprinos prevenciji nasilja nad ženama i nasilja u porodici obilježavanjem Međunarodna kampanja 16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja (25.11. – 10.12.)	Komisija za ravnopravnost spolova	Grad se pridružio kampanji	Kontinuirano	Budžet Grada
	Redovno razmatranje izvještaja o nasilju u porodici Odsjeka za socijalnu zaštitu	Komisija za ravnopravnost spolova	Izvještaj raspravljen sa ključnim akterima i usvojene preporuke za djelovanje	Jednom godišnje	Budžet Grada
	Organizovati edukacije na temu seksualnog uznemiravanja za Komisiju za ravnopravnost spolova, Etičku komisiju, kao i druge komisije	Komisija za ravnopravnost spolova	Članovi i članice komisije mogu prepoznati i odgovoriti na seksualno uznemiravanje u skladu sa Kodeksom ponašanja kao osnov političkog integriteta izabranih zvaničnika Grada Zenice	U toku 2022. godine	Budžet Grada i partnerstvo
2.5. Osigurana	Izraditi Smjernice za prevenciju i zaštitu od seksualnog uznemiravanja i uznemiravanja na osnovu spola Grada Zenica	Služba za opću upravu u saradnji sa Službom Kabineta Gradonačelnika	U skladu sa postojećim praksama u BiH izrađene Smjernice	Kraj 2022. godine	Budžet Grada i partnerstvo
	Analizirati uzroke podzastupljenosti	Služba za	Analiza izrađena sa prijedlogom	Kraj 2022.	Budžet Grada

Srednjoročni cilj 2: Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Zenica					
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja
ravnopravna zastupljenost osoba muškog i ženskog spola u tijelima nad kojima Grad vrši nadzor	žena u savjetima mjesnih zajednica	ekologiju, komunal. poslove i mjesne zajednice	mjera	godine	
	Osigurati ravnopravno učešće žena i muškaraca u svim komisijama uključujući i predsjednike/ce komisija	Gradsko vijeće/ službe	Muškarci i žene zastupljeni sa najmanje 40% u svim komisija koje osnivaju tijela Grada	Kontinuirano	Budžet Grada

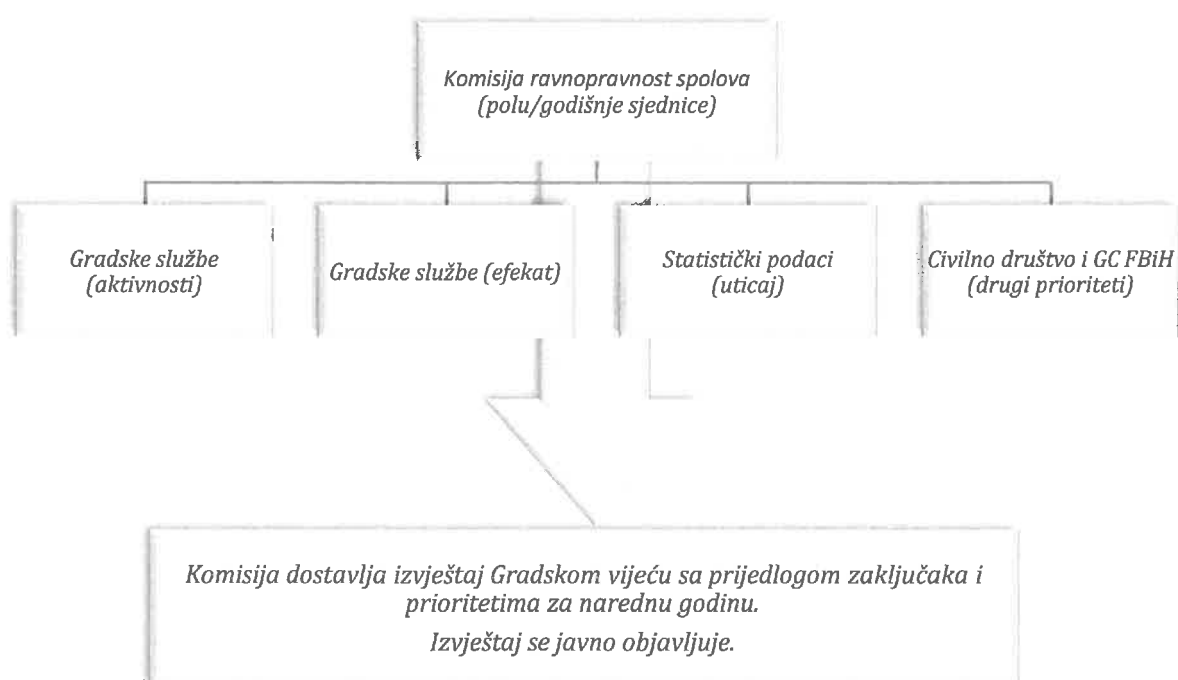
Srednjoročni cilj 3: Grad prati stanje i sarađuje sa drugim akterima na unapređenju stanja ravnopravnosti spolova					
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja
3.1. Grad promovira ravnopravnost spolova	Utvrđen je Program obilježavanja dana od značaja za ravnopravnost spolova	Komisija za ravnopravnost spolova / Gradonačelnik	Obilježavaju se 8. mart „Međunarodni dan žena“, Međunarodna kampanja 16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja (25.11. – 10.12.), Međunarodni dan žena u IKT-u, 19.11. Međunarodni dan muškaraca i drugi	Februar 2022. godine	Budžet grada i partnerstvo
	Promotivni materijali o ciljevima Gender akcionog plana Grada Zenica su dostupni na web stranici i u šalter salama	Komisija za ravnopravnost spolova	Broj izrađenih materijala	Mart 2022. godine	Budžet grada i partnerstvo
3.2. Redovno se prati	Komisija za ravnopravnost	Komisija za	Održana polugodišnja i godišnja	maj i decembar	Budžet Grada

Srednjoročni cilj 3: Grad prati stanje i sarađuje sa drugim akterima na unapređenju stanja ravnopravnosti spolova					
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja
stanje ravnopravnosti spolova na području Grada	spolova organizuje sjednice sa ciljem praćenja provođenja (monitoring) Gender akcionog plana	ravnopravnost spolova i gradske službe	sjednica na kojoj je razmotren napredak i utvrđeni prioriteti za naredni period	svake godine	
	Gradsko vijeće razmatra izvještaj o provođenju Gender akcionog plana	Gradsko vijeće	Usvojen izvještaj i doneseni zaključci o prioritetima	Februar svake godine	Budžet Grada
	Izvršiti procjenu (evaluaciju) provođenja Gender akcionog plana kao osnovu za izradu narednog Gender akcionog plana	Komisija za ravnopravnost spolova i nevladin sektor	Izvršena procjena provođenja Gender akcionog plana	Juni 2025. godine	Budžet Grada i partnerstvo
3.3. Civilno društvo učestvuje u definiranju prioriteta za djelovanje u oblasti ravnopravnosti spolova	Utvrđen je spisak organizacija civilnog društva i pojedinaca koje se bave ravnopravnošću spolova	Služba za privredu i upravljanje razvojem	Spisak dostupan svim gradskim tijelima i na web stranici grada	Mart 2022. godine	Budžet Grada
	Organizira se tematska sjednica sa civilnim društvom sa ciljem definiranja prioriteta u oblasti ravnopravnosti spolova	Komisija za ravnopravnost spolova	Tokom tematske sjednice prikupljeni prijedlozi civilnog društva u pogledu prioriteta	Oktobar svake godine	Budžet Grada

VI. Monitoring i evaluacija Gender akcionog plana Grada Zenica

Osnovni mehanizam praćenja provedbe Gender akcionog plana Grada Zenica jeste nadzor koji provodi Komisija za ravnopravnost spolova. Zadatak Komisije je da prati aktivnosti provedbe, prikupljanja informacija koje su potrebne za analizu ostvarenih ciljeva i rezultata i osiguraju ostvarenje rezultata aktivnosti navedenih u dokumentu. Nadzor nad provedbom pratit će se organizacijom sjednica za nadzor svakih šest mjeseci kojom prilikom će nadležna tijela i službe Komisiji će redovno i sistematski dostavljati informacije o provedbi. Pored toga Komisija će jednom godišnje informisati Gradsko vijeće Grada Zenica i sve ključne aktere uključene u implementaciju aktivnosti o ostvarenim rezultatima te će predlagati Gradskom vijeću odgovarajuće zaključke.

Osnovni pojmovi i definicije ravnopravnosti spolova

Diskriminacija po osnovu spola je svako stavljanje u nepovoljniji položaj bilo koje osobe ili grupe osoba zasnovano na spolu zbog kojeg se osobama ili grupi osoba otežava ili negira priznavanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava ili sloboda.

Direktna diskriminacija po osnovu spola postoji kada je osoba ili grupa osoba bila tretirana, tretira se ili može biti tretirana nepovoljnije u odnosu na drugu osobu ili grupu osoba u istoj ili sličnoj situaciji.

Indirektna diskriminacija po osnovu spola postoji kada prividno neutralna pravna norma, kriterij ili praksa jednaka za sve je dovela, dovodi ili bi mogla dovesti u nepovoljniji položaj osobu ili grupu osoba jednog spola u poređenju sa osobom ili grupom osoba drugog spola.

Uznemiravanje je svako neželjeno ponašanje po osnovu spola kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba i stvoriti zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje, ili kojim se postiže takav učinak.

Seksualno uznemiravanje je svaki neželjeni oblik verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja spolne prirode kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba, ili kojim se postiže takav učinak, naročito kad to ponašanje stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

Nasilje po osnovu spola je svako djelovanje kojim se nanosi ili može biti nanijeta fizička, psihička, seksualna ili ekonomska šteta ili patnja, kao i prijetnja takvim djelovanjem koje sputava osobu ili grupu osoba da uživa u svojim ljudskim pravima i slobodama u javnoj i privatnoj sferi života.

Nasilje po osnovu spola uključuje, ali se ne ograničava, na

- a) nasilje koje se dešava u porodici ili domaćinstvu;
- b) nasilje koje se dešava u široj zajednici;
- c) nasilje koje počinu ili tolerišu organi vlasti i drugi ovlašteni organi i pojedinci;
- d) nasilje po osnovu spola u slučaju oružanih sukoba.

Viktimizacija je oblik diskriminacije koji postoji kada se osoba ili grupa osoba dovede u nepovoljniji položaj zbog: odbijanja naloga za diskriminatornim postupanjem, prijave diskriminacije, svjedočenja u postupku zaštite od diskriminacije na osnovu spola, ili ako je na bilo koji drugi način osoba sudjelovala u postupku vođenom povodom diskriminacije na osnovu spola.

Spol predstavlja biološke i psihološke karakteristike po kojima se razlikuju osobe muškog i ženskog spola.

Gender/rod predstavlja sociološki i kulturološki uvjetovanu razliku između osoba muškog i ženskog spola i odnosi se na sve uloge i osobine koje nisu uvjetovane ili određene isključivo prirodnim ili biološkim faktorima, nego su prije proizvod normi, prakse, običaja i tradicije, i kroz vrijeme su promjenljivi.

Ravnopravnost spolova znači da su osobe muškog i ženskog spola jednako prisutne u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata.

Jednak tretman svih osoba muškog i ženskog spola podrazumijeva osiguranje odsustva diskriminacije po osnovu spola.

Jednake mogućnosti svih osoba bez obzira na spol podrazumijeva odsustvo prepreka za ekonomsko, političko i društveno sudjelovanje po osnovu spola.

Diskriminacija u jeziku postoji kada se koristi isključivo jedan gramatički rod kao generički pojam.

Institucionalni mehanizmi za jednakopravnost spolova predstavljaju tijela koja su uspostavljena od nadležnih zakonodavnih, izvršnih i organa uprave svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini radi provođenja Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, koordiniranja i realizacije programskih ciljeva iz Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine i osiguranja provođenja međunarodnih standarda u oblasti ravnopravnosti spolova.

Rodno senzitivno ili odgovorno budžetiranje je neophodno sredstvo koje podrazumijeva poštivanje načela ravnopravnosti spolova tokom pripreme budžeta, te raspodjele i dodjele finansijskih resursa. Rodno budžetiranje predstavlja sagledavanje javnih politika na svim nivoima budžetskog procesa i restrukturiranje prihoda i rashoda kako bi se uzele u obzir potrebe i prioriteti različitih grupa žena i muškaraca imajući u vidu njihove različite uloge u porodici, ekonomiji i društvu. Rodno budžetiranje uključuje dva osnovna koraka: rodnu analizu budžeta i njeno provođenje kroz preraspodjelu budžeta. Rodnom analizom budžeta razvrstavaju se troškovi i prihodi naspram njihovog različitog utjecaja na žene i muškarce i time se uočavaju mjesta gdje su sakupljanje i distribucija državnog novca nepravedni.

OBRAZLOŽENJE

PRAVNI OSNOV

Na osnovu člana 13. Zakona o principima lokalne samouprave u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 49/06 i 51/09), člana 24. Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj: 16/03 i 102/09, prečišćeni tekst broj: 32/10), Gender akcionog plana BiH, člana 21. Statuta Grada Zenica („Službene novine Grada Zenica“, broj: 5/15), člana 36. Poslovnika Gradskog vijeća Zenice („Službene novine Grada Zenica“, broj: 4/17), Odluke o pristupanju izradi Gender akcionog plana Grada Zenica za period 2021.-2024. godine („Službene novine Grada Zenica“, broj: 7/21)

RAZLOZI DONOŠENJA GENDER AKCIONOG PLANA GRADA ZENICA

Izrada dokumenta „Gender akcioni plan Grada Zenica za period 2022.-2025. godine“, planirana je Programom rada Gradskog vijeća Grada Zenica za 2021. godinu, koji je Gradsko vijeće Zenice donijelo na svojoj 7. sjednici održanoj dana 22.02.2021. godine. Obaveza donošenja Gender akcionog plana je utvrđena u članu 24. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH („Službeni glasnik BiH“ broj: 32/10), te je potvrđena u svakoj oblasti Gender akcionog plana BiH prema kojem su u svakoj oblasti nosioci odgovornosti i jedinice lokalne samouprave. Prema članu 24. Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini obaveza svakog nivoa vlasti se sastoji od sljedećih segmenata:

- a) analizu stanja spolova u određenoj oblasti;
- b) implementaciju donesenih državnih politika kroz akcione planove za ravnopravnost spolova;
- c) mjere za otklanjanje uočene neravnopravnosti spolova u određenoj oblasti.

Gender akcioni planovi na nivou jedinica lokalne samouprave su stoga najefikasniji način provođenja ove obaveze. Pored toga, Evropska povelja o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou predviđa da će njene jedinice lokalne samouprave, u skladu sa svojim nadležnostima “priznati, poštovati i primjenjivati relevantna prava i principe ravnopravnosti između žena i muškaraca i boriti se protiv nepovoljnog položaja i diskriminacije na osnovu spola” (Član 8.). Povelja priznaje jednako pravo žena i muškaraca da učestvuju u političkom i građanskom životu (Član 2. i 3.), kao i pravo žena da se njihova pitanja rješavaju ravnopravno, nepristrasno, pravedno i u prihvatljivom roku (Član 3.), te obavezuje potpisnice da provode niz koraka kojima će omogućiti ostvarivanje ovih prava u praksi.

FINANSIJSKA SREDSTVA

Finansijska sredstva za izradu Gender akcionog plana Grada Zenica za period 2022.-2025. godine, u iznosu od _____ KM, predviđena su u Budžetu Grada Zenica za 2021. godinu (unijeti organizacijski kod – budžetski korisnik), kojeg je Gradsko vijeće Zenice donijelo na svojoj _____ sjednici održanoj dana _____. godine („Službene novine Grada Zenica“, broj: _____).

OPIS PROVEDENIH KONSULTACIJA

Komisija za ravnopravnost spolova Grada Zenica inicirala je izradu Gender akcionog plana Grada Zenica kao strateškog dokumenta za dosljedno provođenje statutarnih obaveza. Gradsko vijeće Zenica na ____ sjednici, održanoj _____ godine je svojim zaključkom, nacrt dokumenta stavilo na javnu raspravu u trajanju od _____.

U skladu sa Poslovnikom Gradskog vijeća Zenice, Nacrt Gender akcionog plana upućen je nadležnim tijelima i službama Gradskog vijeća, mjesnim zajednicama, Gender Centru Vlade Federacije BiH, te nevladinim organizacijama, kao strateškim partnerima u provedbi pomenutog. Konsultacije i javne rasprave koordinirane su od strane svih članova i članica Komisije za ravnopravnost spolova, a u saradnji sa odabranim konsultantom.

Pribavljene su saglasnosti i mišljenja, a kako slijedi:

- Mjesne zajednice Grada Zenica
- Komisija za prostorno planiranje i ekologiju Grada Zenica
- Gender Centar Vlade Federacije Bosne i Hercegovine
- NVO
- NVO

<i>Dostavljena mišljenja:</i>	<i>Akt broj:</i>	<i>Prijedlog za izmjenu:</i>	<i>Stav Komisije za ravnopravnost spolova Grada Zenice:</i>
<i>Komisija za prostorno planiranje i ekologiju Grada Zenice</i>			
<i>Mjesne zajednice</i>			
<i>Grad Zenica, Službe Grada Zenice</i>			
<i>Gender Centar Vlade Federacije Bosne i Hercegovine</i>			
<i>NVO</i>			
<i>NVO</i>			

PRIJEDLOG

Predlažemo da se razmotri i donese Gender akcioni plana Grada Zenica za period 2022.-2025. godine.